

Chương 8

CÂN CÂN THANH TOÁN QUỐC TẾ
(Balance Of Payment – BOP)

MỤC TIÊU

- Tìm hiểu các khái niệm liên quan đến BOP
- Tìm hiểu cấu trúc BOP
- Tiếp cận cách phân tích và đánh giá tình trạng BOP
- Phân tích ảnh hưởng của các yếu tố đến BOP

NỘI DUNG CHÍNH

- 2.1. Tổng quan về BOP
- 2.2. Cấu trúc và nguyên tắc hạch toán BOP
- 2.3. Thặng dư và thâm hụt BOP
- 2.4. Các yếu tố ảnh hưởng đến BOP

2.1. Tổng quan về BOP

2.1.1. Khái niệm

- Cán cân thanh toán (BOP - **B**alance **O**f **P**ayment) của một quốc gia là một bản báo cáo thống kê tổng hợp có hệ thống, ghi chép tất cả các **giao dịch kinh tế** giữa **người cư trú** và **người không cư trú** trong một thời kỳ nhất định, thường là một năm.
- BOP là bảng kết toán tổng hợp toàn bộ các mối quan hệ kinh tế giữa 1 quốc gia với các QG khác trong 1 thời kỳ nhất định.

Trương Tiến Sĩ

4

GIAO DỊCH KINH TẾ

- Là các giao dịch liên quan đến việc trao đổi giá trị:
  - Các giao dịch về hàng hóa và dịch vụ;
  - Thu nhập của người lao động, thu nhập từ hoạt động đầu tư;
  - Chuyển giao vãng lai một chiều (chuyển tiền một chiều);
  - Đầu tư trực tiếp, đầu tư gián tiếp;
  - Quan hệ tín dụng;
  - Chuyển giao vốn một chiều.

Trương Tiến Sĩ

5

NGƯỜI CƯ TRÚ VÀ NGƯỜI KHÔNG CƯ TRÚ (2)

• **NGƯỜI CƯ TRÚ:**

- Các tổ chức kinh tế, chính trị, quân sự..., được thành lập hoạt động, kinh doanh tại Việt Nam.
- Các doanh nghiệp nước ngoài kinh doanh tại Việt Nam.
- Các TCTD Việt Nam và nước ngoài kinh doanh tại Việt Nam.
- Văn phòng đại diện của các tổ chức kinh tế, tín dụng Việt Nam hoạt động tại nước ngoài.

• **NGƯỜI KHÔNG CƯ TRÚ:**

- Các tổ chức kinh tế, chính trị, quân sự..., được thành lập hoạt động, kinh doanh tại nước ngoài.
- Các tổ chức kinh tế, chính trị, quân sự..., Việt Nam được thành lập hoạt động, kinh doanh ở nước ngoài.
- Các TCTD Việt Nam được thành lập và kinh doanh ở nước ngoài
- Văn phòng đại diện của các tổ chức kinh tế, tín dụng, nước ngoài hoạt động tại Việt Nam.

Trương Tiến Sĩ

6

NGƯỜI CƯ TRÚ VÀ NGƯỜI KHÔNG CƯ TRÚ (2)

- **NGƯỜI CƯ TRÚ:**
  - Các cơ quan ngoại giao của Việt Nam tại nước ngoài, bao gồm những người làm việc cho tổ chức này và những người đi theo;
  - Công dân Việt Nam ở Việt Nam và công dân Việt Nam cư trú ở nước ngoài < 12 tháng;
  - Công dân nước ngoài cư trú tại Việt Nam >= 12 tháng;
  - Công dân Việt Nam du học, du lịch, chữa bệnh, thăm viếng ở nước ngoài không kể thời hạn.
- **NGƯỜI KHÔNG CƯ TRÚ:**
  - Các cơ quan ngoại giao nước ngoài tại Việt Nam, bao gồm những người làm việc cho tổ chức này và những người đi theo;
  - Công dân Việt Nam cư trú ở nước ngoài > = 12 tháng;
  - Công dân nước ngoài cư trú tại Việt Nam < 12 tháng;
  - Công dân nước ngoài đến Việt Nam du học, du lịch, chữa bệnh, thăm viếng không kể thời hạn.

Trương Tiến Sĩ

7

LƯU Ý

- **Đối với MNCs/TNCs:** Chi nhánh đặt tại nước nào được xem là người cư trú của nước đó;
- **Đối với các tổ chức quốc tế, định chế tài chính - thương mại quốc tế:** là người không cư trú của mọi quốc gia, ngay cả quốc gia nó đặt trụ sở. Ví dụ: UN, IMF, WB,...;
- Một giao dịch kinh tế đưa vào BOP khi giao dịch đó phải được tiến hành giữa người cư trú và người không cư trú.

Trương Tiến Sĩ

8

2.1. Tổng quan về BOP

2.1.2. Thiết lập và phân tích

- Ngân hàng Trung ương là cơ quan chịu trách nhiệm chủ trì, lập, theo dõi và phân tích cán cân thanh toán;
  - Ở Việt Nam: Ngân hàng Nhà nước VN
- Đồng tiền hạch toán:
  - Đối với các QG có đồng tiền tự do chuyển đổi: đồng nội tệ;
  - Đối với các QG có đồng tiền không được tự do chuyển đổi: thường sử dụng USD
  - Để so sánh, đối chiếu giữa các QG: **SDR**

Trương Tiến Sĩ

9

2.1. Tổng quan về BOP

2.1.3. Đặc điểm và ý nghĩa của BOP

- Ghi chép các luồng chu chuyển hàng hóa, dịch vụ hay tài sản
- Giống b/c về **nguồn vốn** và **sử dụng vốn** của doanh nghiệp, BOP cho biết, trong một thời kỳ nhất định, một quốc gia có các nguồn tiền từ đâu và sử dụng nguồn tiền đó như thế nào;
- Trạng thái BOP ảnh hưởng trực tiếp lên tỷ giá hối đoái, là công cụ quan trọng phát tín hiệu về tình trạng của nền kinh tế, về các vấn đề kinh tế vĩ mô. Nền BOP có ý nghĩa đặc biệt quan trọng đối với: Chính phủ và Doanh nghiệp.

Trương Tiến Sĩ

10

2.2. Cấu trúc và nguyên tắc hạch toán BOP

2.2.1. Cấu trúc của BOP

2.2.2. Nguyên tắc hạch toán

2.2.3. Các cán cân bộ phận của BOP

Trương Tiến Sĩ

11

2.2.1. Cấu trúc của BOP

Cán cân tổng thể (OB – Overall Balance) $= CA + KA + OM$	I. Cán cân vãng lai (CA – Current Account)	Cán cân cơ bản (BB – Basic Balance) $= CA + K_L$
	II. Cán cân vốn (KA – Capital Account)	
	II.1. Cán cân vốn ngắn hạn (K_S)	
	II.2. Cán cân vốn dài hạn (K_L)	
	III. Lỗi và sai sót (OM hay EO - Net Errors and Omissions)	
	IV. Cán cân bù đắp chính thức (OFB – Official Financing Balance)	

Trương Tiến Sĩ

12

Ký hiệu	Nội dung	Nợ (-)	Có (+)	Cán cân ròng
CA	I. CÁN CÂN VĂNG LẠI			
TB	1. Cán cân thương mại		+ 400	
S _E	2. Cán cân dịch vụ	-450		
I _C	3. Cán cân thu nhập	-10	+ 2	
Tr	4. Chuyển giao vãng lai 1 chiều (viện trợ, kiều hối)		+ 23	
KA	II. CÁN CÂN VỐN			
K _L	1. Vốn ngắn hạn		+ 120	
K _S	2. Vốn dài hạn		+ 20	
K _{Tr}	3. Chuyển giao vốn 1 chiều	-130	+ 30	
OM	III. Nhầm lẫn và sai sót thống kê			
OB	CÁN CÂN TỔNG THỂ	= CA+K+OM		
OFB	CÁN CÂN BÙ ĐÁP CHÍNH THỨC	OFB = OB		
ΔR	1. Thay đổi dự trữ chính thức	-5		
L	2. Vay IMF và các NHTW khác			
≠	3. Các nguồn tài trợ khác			
TỔNG DOANH SỐ		-595	+595	0

Cán cân Vãng lai (BCA)

- Thương mại hàng hóa
  - Xuất khẩu và nhập khẩu hàng hóa
- Thương mại dịch vụ
  - Xuất khẩu và nhập khẩu dịch vụ
- Thu nhập
  - Thu và chi trả lương, thu nhập từ đầu tư (tiền lãi, cổ tức)
- Chuyển giao một chiều vì mục đích tiêu dùng
  - Viện trợ không hoàn lại, chuyển tiền tư nhân, quà biếu
- Cán cân Vãng lai = số dư tài khoản Vãng lai

Trương Tiến Sĩ

14

Cán Cân Vốn (BKA)

- Chuyển giao vốn một chiều
  - Viện trợ phát triển cơ sở hạ tầng, Xóa nợ vay
- Đầu tư trực tiếp
  - Đầu tư mới, Hợp nhất và Sát nhập
- Đầu tư gián tiếp
  - Cổ phiếu, trái phiếu, chứng khoán phái sinh
- Đầu tư khác
  - Tín dụng thương mại, Tín dụng ngân hàng, Tiền mặt, Tiền gửi

Cán cân Vốn = số dư tài khoản Vốn

Trương Tiến Sĩ

15

CÁN CÂN CƠ BẢN (BB)

- Cán cân cơ bản bằng tổng hai cán cân: cán cân vãng lai + cán cân vốn dài hạn
$$BB = CA + CK_L$$
- Cán cân cơ bản phản ánh tương đối tổng quát tình trạng nợ nước ngoài của một quốc gia
- Tình trạng cán cân cơ bản ảnh hưởng lâu dài đến nền kinh tế và tỷ giá hối đoái

Trương Tiến Sĩ

16

Dự trữ chính thức

- Dự trữ vàng và ngoại tệ của chính phủ
- Dự trữ [SDR](#) tại IMF
- Tài sản dự trữ khác
- Tài trợ ngoại lệ
  - Quan hệ tín dụng với chính phủ các nước (các NHTW khác)

Cán cân dự trữ (bù đắp) chính thức

Trương Tiến Sĩ

17

CÁN CÂN TỔNG THỂ (OB)

- Cán cân tổng thể bằng tổng hai cán cân: cán cân vãng lai + cán cân vốn;
- Trong thực tế, cán cân tổng thể còn bao gồm một hạng mục được gọi là nhầm lẫn và sai sót (Net Errors and Omissions = OM hay EO)

Trương Tiến Sĩ

18

Nguyên tắc hạch toán BP

- Nguyên tắc **bút toán kép**: một bút toán ghi nợ bao giờ cũng có một bút toán ghi có tương ứng và ngược lại;
- Các giao dịch được **ghi nợ** là các giao dịch làm phát sinh cầu ngoại tệ
- Các giao dịch được **ghi có** là các giao dịch làm phát sinh cung ngoại tệ

Trương Tiến Sĩ

27

BÚT TOÁN KÉP

GHI CÓ	GHI NỢ
-Xuất khẩu hàng hóa -Xuất khẩu dịch vụ	-Nhập khẩu hàng hóa -Nhập khẩu dịch vụ
-Tiếp nhận thu nhập -Tiếp nhận viện trợ, chuyển tiền về	-Chuyển trả thu nhập -Cấp viện trợ, chuyển tiền đi
-Tiếp nhận vốn, tài sản	-Chuyển giao vốn, tài sản
-Tăng tài sản trong nước của người không cư trú -Giảm tài sản ở nước ngoài của người cư trú	-Giảm tài sản trong nước của người không cư trú -Tăng tài sản ở nước ngoài của người cư trú

Trương Tiến Sĩ

28

VÍ DỤ

- Việt Nam xuất 10 triệu JPY gạo sang Nhật. Tiền được chuyển vào tài khoản của VCB tại Nhật.

Trương Tiến Sĩ

29

3.3 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN THANH TOÁN

Trương Tiến Sĩ

30

3.3 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN THANH TOÁN

- Với nguyên tắc bút toán kép, cán cân thanh toán luôn cân bằng
- Khi nói cán cân thanh toán thâm hụt hay thặng dư là các nhà kinh tế muốn nói đến thâm hụt hay thặng dư của một nhóm các cán cân bộ phận nhất định trong cán cân thanh toán

Trương Tiến Sĩ

31

Đăng thức cơ bản của BOP

- Trạng thái cán cân bộ phận
  - Thâm hụt (Tổng Có < Tổng Nợ)
  - Thặng dư (Tổng Có > Tổng Nợ)
  - Cân bằng (Tổng Có ~ Tổng Nợ)
- Đăng thức cơ bản của BOP
  - Cán cân tổng thể luôn ở trạng thái cân bằng

$$CA + KA + EO + OR = 0$$

(không có sai sót thống kê, nghĩa là EO = 0)

Trương Tiến Sĩ

32

3.3.1 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN THƯỜNG MẠI

- CCTM có thể cho biết:
    - Xu hướng vận động của CCVL
    - Mức độ mở cửa của nền kinh tế
    - Năng lực cạnh tranh của nền kinh tế
- Tình trạng CCTM ảnh hưởng trực tiếp và nhanh chóng đến tỷ giá, tăng trưởng kinh tế và lạm phát
- Ví dụ, CCTM thâm hụt thường tác động làm tỷ giá tăng, đồng nội tệ giảm giá...

Trương Tiến Sĩ

33

3.3.2 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN VẮNG LẠI

- Tình trạng CCVL ảnh hưởng trực tiếp và nhanh chóng đến tỷ giá, tăng trưởng kinh tế và lạm phát
- Nếu thặng dư, nó phản ánh tài sản có ròng của quốc gia tăng lên
- Nếu thâm hụt, nó phản ánh tài sản nợ ròng của quốc gia tăng lên

Trương Tiến Sĩ

34

3.3.3 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN CƠ BẢN

- Cán cân cơ bản phản ánh tổng quát tình trạng nợ nước ngoài của một quốc gia vì vốn dài hạn có đặc trưng của **sự phân phối lại thu nhập** tương đối ổn định trong một thời gian dài giữa một quốc gia và phần thế giới còn lại

Trương Tiến Sĩ

35

3.3.3 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN CƠ BẢN

- Sự bù đắp cho nhau giữa thặng dư của CCVL và thâm hụt cán cân vốn dài hạn có thể được duy trì lâu dài

---

3.3.4 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN TỔNG THỂ

- Dưới chế độ tỷ giá cố định:
  - Tình trạng mất cân bằng cán cân tổng thể cho biết áp lực dẫn đến phá giá hay nâng giá nội tệ;
  - Để duy trì tỷ giá cố định, NHTW dùng dự trữ ngoại hối để can thiệp

$CA + KA = - OR$

3.3.4 THẶNG DƯ VÀ THÂM HỤT CÁN CÂN TỔNG THỂ

- Dưới chế độ tỷ giá thả nổi:
  - Cán cân tổng thể luôn có xu hướng vận động trở lại trạng thái cân bằng
    - $CA + KA = 0$ hoặc $CA = - KA$
  - Trạng thái thâm hụt (thặng dư) của CA được tài trợ bằng trạng thái thặng dư (thâm hụt) của KA
  - Tỷ giá tự động thay đổi, qua đó điều chỉnh trạng thái BOP

3.4 Các yếu tố ảnh hưởng đến BP

- Các yếu tố tác động đến cán cân vãng lai
  - Các yếu tố tác động đến cán cân vốn

Trương Tiến Sĩ

39

3.4.1 Các yếu tố ảnh hưởng đến cán cân vãng lai

- Tăng trưởng kinh tế
- Tỷ giá hối đoái
- Lạm phát
- Các rào cản thương mại

Trương Tiến Sĩ

40

Tăng trưởng kinh tế

- Quốc gia có mức tăng trưởng kinh tế cao thường trải qua thời kỳ thâm hụt cán cân thương mại

Trương Tiến Sĩ

41

TỶ GIÁ HỐI ĐOÁI

- Tỷ giá biến động tác động lên XK và NK
- Trong điều kiện hệ số co giãn của cầu hàng hóa XK và cầu hàng hóa NK tương đối cao thì khi tỷ giá tăng sẽ làm tăng XK và giảm NK; điều này có thể dẫn đến cải thiện CCVL

Trương Tiến Sĩ

42

TỶ GIÁ HỐI ĐOÁI

- Trong quá khứ, nhiều nền kinh tế thường sử dụng biện pháp phá giá nội tệ để cải thiện CCVL
- Ngày nay, nhiều nền kinh tế thực hiện chính sách duy trì đồng tiền yếu để tạo lợi thế cạnh tranh về giá và cải thiện CCVL

Trương Tiến Sĩ

43

LẠM PHÁT

- Một quốc gia có mức lạm phát cao hơn so với các đối tác thương mại thường trải qua thời kỳ thâm hụt CCVL

Trương Tiến Sĩ

50

Các rào cản thương mại

- Nhiều quốc gia sử dụng các rào cản thương mại để bảo vệ CCVL
- Biện pháp này không thích hợp trong bối cảnh tự do hóa thương mại

---

3.4.2 Các yếu tố ảnh hưởng đến cán cân vốn

- Lãi suất
- Các loại thuế
- Các biện pháp kiểm soát vốn
- Các kỳ vọng về thay đổi tỷ giá

3.4.2 Các yếu tố ảnh hưởng đến cán cân vốn

- Lãi suất
  - Các loại thuế
  - Các biện pháp kiểm soát vốn
  - Các kỳ vọng về thay đổi tỷ giá
- Lãi suất ở một quốc gia tăng sẽ làm cho các tài sản tài chính của quốc gia đó hấp dẫn các nhà đầu tư nước ngoài
  - cán cân vốn có thể được cải thiện trong ngắn hạn

3.4.2 Các yếu tố ảnh hưởng đến cán cân vốn

- Lãi suất
  - Các loại thuế
  - Các biện pháp kiểm soát vốn
  - Các kỳ vọng về thay đổi tỷ giá
- Áp dụng các loại thuế đánh trên lãi vốn (capital gain) hoặc đánh trên các khoản thu nhập đầu tư (cổ tức và lãi cho vay) sẽ làm cho các chứng khoán không còn hấp dẫn các nhà đầu tư nước ngoài
- cán cân vốn có thể bị xấu đi

Trương Tiến Sĩ

54

3.4.2 Các yếu tố ảnh hưởng đến cán cân vốn

- Lãi suất
  - Các loại thuế
  - Các biện pháp kiểm soát vốn
  - Các kỳ vọng về thay đổi tỷ giá
- Các nhà đầu tư lựa chọn đầu tư vào các chứng khoán nước ngoài nếu mức sinh lợi cao hơn
- Mức sinh lợi của chứng khoán nước ngoài phụ thuộc vào mức sinh lợi danh nghĩa của chứng khoán và mức thay đổi tỷ giá

Trương Tiến Sĩ

55

3.4.2 Các yếu tố ảnh hưởng đến cán cân vốn

- Lãi suất
  - Các loại thuế
  - Các biện pháp kiểm soát vốn
  - Các kỳ vọng về thay đổi tỷ giá
- Khi một đồng tiền tăng giá, mức sinh lợi của chứng khoán ghi bằng đồng tiền đó sẽ tăng
- Một đồng tiền được kỳ vọng là tăng giá thì các chứng khoán ghi bằng đồng tiền đó sẽ hấp dẫn nhà đầu tư nước ngoài
- Cán cân vốn của một quốc gia có thể được cải thiện nếu đồng tiền của quốc gia đó được kỳ vọng là tăng giá

Trương Tiến Sĩ

56
